3.5.2022

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

VNS 2/2022 vp

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2023—2026

Erityisesti hyvinvointialueen rahoitus

Päijät-Hämeen hyvinvointialue haluaa lausua asiasta seuraavaa

Julkisen talouden suunnitelman mukaan hyvinvointialueelle siirtyviä kustannuksia koskevat laskelmat tarkistetaan kuntien vuoden 2022 tilinpäätöstietojen perusteella vuoden 2023 aikana. Hyvinvointialueiden rahoitus korjataan vuodesta 2024 alkaen siten, että se vastaa kuntien ja kuntayhtymien vuoden 2022 lopullisia siirtyviä kustannuksia. Tätä menettelyä voidaan pitää oikeana tarkasteltaessa siirtyvään toimintaan liittyviä todellisia kustannuksia.

Rahoituksen indeksitarkistuksien osalta tulee huomioida automaattisesti poikkeuksellisen korkea inflaatio mieluiten etupainotteisesti.

Julkisen talouden suunnitelman mukaan vuodesta 2023 lukien valtion talousarvioon lisätään erillinen arviomäärärahamomentti, joka teknisesti mahdollistaa vuoden aikana mahdollisesti syntyvien lisärahoitustarpeiden budjettikäsittelyn. Tätä lisäystä voidaan pitää erittäin perusteltuna, koska se mahdollistaa hyvinvointialueille kohdistetun nopean lisärahoituksen.

Julkisen talouden suunnitelman mukaan hyvinvointialueiden palkkaharmonisoinnin myötä kohoavat palkkakustannukset tullaan kattamaan hyvinvointialueiden rahoitusmallin puitteissa. Viime kädessä ne tulevat otetuksi huomioon rahoituksen jälkikäteisessä kustannustason tarkastuksessa. Suunnitelmassa mainitaan lisäksi, että hyvinvointialueiden rahoitukseen palvelutarpeen arvioituun kasvuun vuosina 2023—2029 tehtävällä 0,2 prosenttiyksikön korotuksella voidaan kattaa mm. palkkaharmonisaation kustannuksia. Palvelutarpeen kasvu on seurausta tarvetekijöiden muutoksesta. Tähän kohdistettua lisärahoitusta ei tule missään olosuhteissa kohdistaa palkkaharmonisoinnista aiheutuviin lisäkustannuksiin. Päijät-Hämeen hyvinvointialue on laskenut, että palkkaharmonisaation

kustannukset tulevat alueella olemaan vähintään 20 miljoonaa euroa. Palkkaharmonisaatiosta aiheutuvista lisäkustannuksista tulee osoittaa pysyvä erillisrahoitus hyvinvointialueille, joka kattaa sen kustannukset täysimääräisesti.

Julkisen talouden suunnitelman mukaan vuonna 2023 uudistukset kasvattavat hyvinvointialueiden rahoitusta vuoteen 2022 verrattuna nettona (eli vähennykset mukaan laskettuna) noin 260 milj. eurolla. Vuonna 2026, kun kaikki kuluvalla hallituskaudella linjatut päätösperäiset muutokset ovat voimassa, kustannusvaikutus hyvinvointialueiden rahoitukseen on nettona noin 610 milj. euroa vuodessa. Hyvinvointialueiden näkökulmasta arvioituna on kuitenkin pelättävissä, että muutoksiin varattu lisärahoitus on riittämätön. Esimerkiksi vanhuspalveluiden mitoituksiin liittyvät lakimuutokset vaikuttavat alirahoitetuilta. Muutenkaan lakisääteisiä mitoituksia ei nykyisessä henkilöstön saatavuustilanteessa ole käytännössä mahdollista saavuttaa, eikä lakisääteinen mitoitus myöskään kannusta hoidettavuuteen liittyvien tekijöiden huomiointia tai uusien digitaalisten ratkaisujen täysimääräistä hyödyntämistä. Uusien suunnitteilla olevien muutoksien osalta niiden kustannusvaikutukset tulee arvioida yhdessä hyvinvointialueiden kanssa, jotta niiden rahoitus on riittävä. Hallitusohjelman mukainen seitsemän päivän hoitotakuun toteuttamiseen on varattava myös riittävä rahoitus. Hoitotakuun kiristämiseen on varattu 95 milj. euroa vuodelle 2023 ja se kasvaa kehyskaudella 130 milj. euroon. Tältä osin rahoituksen lisäys vaikuttaa myös alimitoitetulta.

Julkisen talouden suunnitelmassa hyvinvointialueita koskevassa osiossa kohdassa muut muutokset on todettu, että hyvinvointialueiden rahoitusta pienentävät digitalisaatioon sekä ostopalveluihin ja kilpailuttamiseen liittyvät jo aiemmin sovitut vähennyserät, yhteensä 40 milj. euroa. Nämä vähennyserät ovat pitkälti teknisesti laskennallisia talousarvioon sisältyviä sopeuttamiseriä ja niitä ei voida hyvinvointialueiden ensimmäisten toimintavuosien osalta pitää perusteltuna. Valtiovarainministeriö on jo vuosia käyttänyt näitä yleisinä budjettileikkureina.

Julkisen talouden suunnitelmassa viitataan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistusta koskevaan hallituksen esitykseen (HE 241/2020), jossa sairaanhoitopiirien vuosia 2019 ja 2020 koskevien talouden tietojen perusteella on kuudella hyvinvointialueella arvioitu todennäköisesti olevan heikko lainanhoitokyky. Arviot hyvinvointialueiden valtion rahoituksesta ja hyvinvointialueille siirtyvistä vieraan pääoman eristä ovat päivittyneet. Käsitys siitä, että joillakin hyvinvointialueilla lainanottovaltuus muodostuisi pieneksi tai lainanottovaltuutta ei olisi, on vahvistunut. Tähän ovat syynä alueilla jo tehdyt investoinnit, jotka toisaalta pienentävät näiden alueiden lähitulevaisuuden isoja investointitarpeita.

Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että lainanottovaltuus on hyvinvointialueilla niin pieni, että investointien osalta päätösvalta on tosiallisesti siirtynyt valtiolle. Tältä osin lainanottovaltuuden laskentaa sen tiukkuuden osalta voidaan pitää epäonnistuneena ja

uudistuksen perustavoitteiden vastaisena sen siirtäessä alueille kuuluvaa päätäntävaltaa valtiolle.

Lisäksi Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä maksaa vuonna 2022 eläkemenoperusteista maksua ennakkomaksujen ollessa yhteensä noin 3 milj. euroa. Muut organisaatiot (Heinola, Sysmä ja Päijät-Hämeen pelastuslaitos), joiden palvelutuotannot siirtyvät Päijät-Hämeen hyvinvointialueelle, ovat maksaneet näitä maksuja arviolta 2 - 3 miljoonaa euroa vuodessa. Päijät-Hämeen hyvinvointialueen saaman arvion mukaan tasausmaksun kokonaismäärä valtakunnan tasolla tulee ensi vuonna olemaan vain hieman eläkemenoperusteisen maksun tämän vuoden kokonaismäärää suurempi, yhteensä 742 milj. euroa. Työnantajatasolla eroja kuitenkin tulee syntymään eläkemenoperusteiseen maksuun verrattuna, koska määräytymisperusteet muuttuvat täysin. Eläkemenoperusteinen maksu on kohdistunut ennen vuotta 2005 karttuneiden eläkkeiden suhteessa ja käytännössä kunnat ovat maksaneet siitä yli 80 %. Tasausmaksusta kohdistuu jatkossa hyvinvointialueille noin 55 % (koko tasausmaksun määrä jaetaan kuntien ja hyvinvointialueiden osuuksiin niiden palkkasummien suhteessa ja lopullinen jako voi hieman poiketa tuosta 55 % / 45 % arviosta). Saadun arvion mukaan Päijät-Hämeen hyvinvointialueen arvioitu tasausmaksu vuonna 2023 olisi 15,1 milj. euroa eli arviolta noin 10 miljoonaa euroa nykytasoa korkeampi. Tätä eläkemenoperustetta ei ole huomioitu hyvinvointialueen rahoituksen määräytymisperusteissa. Tähän tasausmaksuun tulee osoittaa kertaluonteinen erillisrahoitus.

Marina Erhola
ma. johtaja
Päijät-Hämeen hyvinvointialue